

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен **“доктор”** по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление (селско стопанство)

Автор на дисертационния труд: Гъино Шкрийель, задочен докторант към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „Фискално въздействие на митническите процедури в търговията с аграрни продукти“

Рецензент: доц. д-р Надежда Георгиева Благоева, Аграрен университет, област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“, определена за член на научното жури със заповед № РД- 16-633/14.06.2019 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Докторантът Гъино Шкрийель е бошняк, роден на 8.03.1973 год. в Скопие. Своего гимназиално образование той приключва в гр. Скопие с придобиването на специалност Математик-информатик. Това му дава възможност за придобиване на компютърни умения още от ранна възраст, които са го подпомогнали в по-нататъшната му дейност, включително и научната. В последствие продължава висшето си образование в Охрид във Факултет по туризъм и хотелиерство със специалност Мениджмънт на митнически и спедиторски услуги. Там той придобива и магистърска степен, като провежда и следдипломна квалификация по направление Митници и спедиция. Междувременно завършва курс и получава международна диплома за карго агент от ADRYA AIRWAYS Любляна, Словения. Започва работа като спедитор в „Интереуропа“ ООД Скопие, като две години по-късно преминава на длъжност митнически декларатор в същата фирма, а след още две – същата длъжност във фирма „Виктория шпед“ ООД Скопие. След пет години е повишен в длъжност ръководител на митнически сектор, а в последствие съответно в помощник генерален директор и генерален директор. Своевременно изпълнява функцията Президент на групата на спедиторите при Стопанската камара на Република Северна Македония. Освен майчиния си език – босански и македонски - Гъино Шкрийель отлично владее английски, немски и сръбски. Професионалният и личният му опит са изградили у него отлични управленски умения и капацитет за работа в екип. Освен последователните си интереси към спедицията и митниците, Гъино Шкрийель е личност с подчертан афинитет към културата, театрите, изложбите, концертите и др.

2. Актуалност на проблема.

Актуалността на така избраната проблематика, която докторантът аргументира още в уводната част на своя труд, е свързана най-вече с различните функции, които изпълняват митата. Характерно за тях е, че често фискалната им функция отстъпва пред защитната, целяща предпазване на местната икономика. В съвременния свят на глобализация, на свободен обмен на стоки в ЕС митата непрекъснато губят фискалната си значимост. Именно заради това малките икономики от Западните Балкани, които са обект на изследване – Косово, Черна Гора и Северна Македония, е необходимо да бъдат още по-гъвкави при провеждането на митническата си политика, за да могат по-лесно да приобщат икономиките си към съвременния глобализиран свят. Новост в тяхната практика, която все още не се прилага на нивото на високо развитите страни, са митническите процедури с икономически ефект. Те са и основен акцент на изследване от страна на докторанта в така представения дисертационен труд.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Основната цел на дисертационния труд е на база проучване на ефектите от митническата фискална политика в търговията с аграрни продукти в Република Косово, Северна Македония и Черна гора да се изведат възможностите за ефективно прилагане и контрол върху митническите процедури с цел икономическо въздействие.

За постигането на посочената цел са поставени няколко **изследователски задачи:**

- изясняване на същността и съдържанието на понятието мито и ефектите, които се постигат чрез него
- определяне на значението на митническата политика като част от фискалната политика на всяка страна върху развитието на аграрния сектор
- анализ на митническите процедури с икономически ефект и възможностите им за прилагане в търговията с аграрни продукти.
- анализ на фискалната и митническата политика на Косово, Северна Македония и Черна гора и оценка на въздействието им върху икономиките им
- изследване на последиците от митата във фискалната политика на страните на база вноса и износа, приходите и разходите, процентното покритие на търговския дефицит на вноса и износа и тяхното въздействие върху brutния вътрешен продукт
- оценка на фискални последици от търговията с аграрни продукти в Косово, Северна Македония и Черна гора върху икономиките им и очертаване на негативните тенденции в развитието на аграрния сектор в трите страни
- очертаване на възможностите за укриване на мита, ДДС и такси и предлагане на мерки и начин на контрол, за да се избегнат пропуски и злоупотреби при използването на митнически процедури.
- формулиране на препоръки и подходи за подобряване на митническата политика в страните от Западните Балкани с цел подобряване на икономическите им показатели и преустановяване на наблюдаваните негативни тенденции в развитието им.

Основната теза на изследването е, че прилагането на митнически процедури с икономически ефект в търговията с аграрни продукти е особено важно и прилагането им трябва да се увеличи. Същевременно следва да се намалят нетарифните мерки и да се опростят външнотърговските операции на компаниите, което ще се отрази положително върху общата фискална политика.

Предмет на настоящото изследване е определяне на фискалното въздействие на митническите процедури с икономически ефект върху търговията с аграрни продукти. **Обект** на проучване е фискалната и митническа политика на три малки икономики от Западните Балкани – Република Косово, Република Северна Македония и Република Черна Гора, които имат много общи характеристики, но и редица различия.

При разработване на своя дисертационен труд авторът е използвал различни **методи** на научното изследване като диалектически, историко-логически, индукция и дедукция, сравнителен анализ, наблюдение, сравнителния метод, статистически анализ въз основа на официално публикувана информация от Министерствата на финансите, митническата администрация, статистическите институти, ЕВРОСТАТ, теоретико-стойностен анализ за вникване в икономическата природа, качествените и количествените характеристики на предмета на научно изследване

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

За по-доброто си представяне и онагледеност на своя труд докторантът е включил 18 таблици и 19 графики. Представен е и списък на използваните съкращения. Всичко това спомага за по-доброто възприемане на така представените данни.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 190 страници. Те включват въведение, три глави, заключение и библиография. Структурата е добре балансирана с известен превес на втора глава.

В увода съвсем акуратно и стегнато са формулирани актуалността на темата, тезата, предмета, обекта, целите, задачите и методите на изследване, които са характерни реквизити за въвеждащата част на дисертационния труд.

Първа глава има изцяло теоретичен характер и цели разясняване на основни понятия в митническата политика. В началото са дадени дефиниции за митата, разгледани са различните им класификации, елементи, целите и ефектите, които оказват върху вноса, вътрешния продукт, търсенето и предлагането на стоки, заетостта. Интерес в тази част представлява направеният от докторанта сравнителен анализ между митата от една страна и данъците от друга, като е обърнато специално внимание на отличителните и специфични характеристики. Разгледани са основни постановки от политиката на Европейския съюз в частта на митата. Специално внимание е обърнато на значението им в търговията с аграрни продукти, които се характеризират със своята специфика. В края на първата част докторантът представя използваните методи на изследване.

Използвани са данни, получени от официални статистически институции на Република Северна Македония, Косово и Черна гора. Периодът на изследване е 2007-2013 год., тъй като това са години без политически сътресения и влияния. Анализът на следващите години според автора не би дал реалистична картина на развитието на икономиката, което би затруднило целите и задачите на изследването. Основната хипотеза на дисертационния труд е, че прилагането на митническите процедури с икономически ефект ще доведе не само до увеличаване на приходите в държавния бюджет, но и ще повлияе върху развитието на аграрния сектор в анализиранияте икономики и тяхното икономическо развитие.

Втора глава разглежда концептуалните основи на фискалната политика и икономическите ефекти в търговията с аграрни продукти. След изясняване на понятието фискална политика в контекста на съвременните държави специално внимание е обърнато на митническите процедури с икономически ефект, с чиито недоизползвани възможности се свързва целта и тезата на изследване. Подробно и с необходимите познания е направен сравнителен анализ на спецификата на фискалната и митническата политика в Република Косово, Северна Македония и Черна гора. Впечатление тук прави ясно изразеното авторово мнение и позиция в отделните специфични особености на трите разглеждани страни, които ги отличават една от друга – Северна Македония като страната с най-много практика и опит в сферата на митническата политика, Косово като най-младата страна, Черна Гора като развита туристическа дестинация поради излаза си на Адриатическо море.

Трета глава оценява и анализира въздействието на митническата процедура върху аграрния сектор в Република Косово, Северна Македония и Черна гора. Анализирани са статистически данни и показатели, като е оценено въздействието на митническите процедури върху аграрния сектор поотделно в трите страни. Добре проличават познанията на докторанта за спецификата в практиката на отделните държави. Отчитайки различни слабости като основна цел през следващите години авторът вижда необходимостта от създаване и устойчиво функциониране на ефективна национална консултативна система в селското стопанство, която ще предоставя качествени консултантски услуги на участниците в селскостопанския сектор в посока подкрепа на процеса на неговото реструктуриране в успешни и конкурентни бизнес субекти. Не е подминат и неизменно съществуващият проблем с укриването на данъци. Най-сериозната заплаха според авторовото мнение са измамите с фиктивен износ на стоки и тези с фиктивни фирми, които в последствие обявяват ликвидация. Впоследствие авторът предлага мерки, с които да се избегнат подобни злоупотреби.

Заклучението на дисертационния труд стегнато обобщава основните изводи от цялостната разработка, до които докторантът стига благодарение на много добрия си практически опит и познание.

Използваната литература включва 179 литературни източника и 8 интернет такива, свързани с темата на дисертационния труд. Преобладават такива на македонски език, но впечатление прави и включени 2-3 заглавия на български автори, което подсказва добрата координация с научния ръководител.

Цитиранията са добросъвестни и в съответствие с възприетия в Република България стандарт за цитиране.

6. Приноси на дисертационния труд.

Приемам представената в автореферата справка за приносните моменти в така представения дисертационен труд. Те могат да бъдат разделени на:

Научни приноси

1. Обосновано е, че митническите процедури с икономическо въздействие са необходими за гладкото развитие на икономиката в страните от региона и тяхната конкурентоспособност в световната търговия
2. Аргументирана е необходимостта от увеличаване на регионалното сътрудничество между страните от региона, намаляване на нетарифните мерки и сроковете за преминаване на митническите граници, както и едновременното опростяване на външнотърговските операции на компаниите
3. Оценено е, че чрез просто намаляване на митническата ставка, се увеличава вносът на стоки в страната, както и дефицитът в международната търговия, расте разликата в платежния баланс и се оказва отрицателно влияние върху вътрешното производство само при условие, че размерът на митата е по-нисък от общите производствени разходи за същите стоки на вътрешния пазар, включително транспортните разходи. Ако такъв вид стоки не се произвеждат в страната, няма опасност от отрицателно въздействие, с изключение на платежния баланс и търговията
4. Доказана е незадължителната зависимост между икономическия растеж на страните от региона и увеличаване на фискалните приходи в частност на митата

Научно-приложни приноси

1. Обоснована е необходимостта от обединяване и асоциирано поетапно участие на производители от страните в региона при производството на преработени селскостопански продукти, които да бъдат привлекателни за чуждестранните пазари
2. Мотивирана е необходимостта от единен митнически контрол на граничните пунктове, което ще намали времето за изчакване и ще засили търговията и едновременната либерализация на същите, както и взаимно признаване на документацията за анализи и сертификати между страните от региона
3. Аргументирано е схващането, че митническите процедури с икономическо въздействие, особено усъвършенстването, са бъдещето на производителите в страните от региона, като е изведена необходимостта от опростяване на тяхното прилагане в практическата работа в съчетание с подходящи мерки за противодействие на измамите

7. Критични бележки и въпроси.

Основните ме критични бележки са свързани предимно с някои стилови неточности и граматически грешки, които са свързани най-вече с превода от македонски на български, което е обясним факт. Впечатление ми направи допуснатото сериозно несъответствие между взаимно свързаните данни от таблица 17 стр. 158 и графики № 13 стр.161 и №14 стр.163, където са разменени данните или наименованията на отделните страни. Предполагам, че на защитата докторантът ще внесе яснота по този въпрос. Препоръката ми към докторанта е да продължи бъдещата си творческа работа, като разшири периода на изследване и установи механизъм, чрез който да се преодолее отбелязания проблем, свързан с икономическа нестабилност в анализирани страни.

8. Публикувани статии и цитирания.

Публикациите, свързани с дисертационния труд са общо 5 на брой. Две от тях са самостоятелни, а три са в авторски колектив, в който докторантът е на второ място. Чрез тях авторът натрупва изискуемия минимум от 30 кредита. Не е представена справка за забелязани цитирания на посочените статии.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд представлява цялостно и завършено изследване на проблематиката, свързана с оценка фискалното въздействие на митническите процедури в търговията с аграрни продукти в Република Косово, Северна Македония и Черна гора. Докторантът показва необходимите познания, възможности за провеждане на самостоятелно научно изследване по конкретен проблем, способности за констатиране на конкретни проблеми и дефиниране на възможности за тяхното разрешаване. Направените критични бележки не намаляват научно-изследователска стойност на представената разработка. Считаю, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **Гъино Соко Шкрийель** образователната и научна степен "**доктор**" по научната специалност Икономика и управление (селско стопанство)

Дата: 23.07.2019
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:

(доц.д-р Надежда Благоева)